

ВОЄННІ ЩОДЕННИКИ

ГЕННАДІЙ ХАРЧЕНКО

**ЩОДЕННИК
АРТИЛЕРИСТА**

Харків
«Фоліо»
2019

55-та окрема артилерійська бригада на початку війни

Серед істориків, політиків і різних експертів досі немає єдиної думки щодо історифікації, точної назви і визначення війни на Сході України. Хто сторони-супротивники в цьому збройному конфлікті? Які хронологічні рамки збройного протистояння?

Якщо розглядати це питання щодо боєготовності армійських підрозділів, то гібридна війна проти України почалася з розвалу її збройних сил.

Що слабшою ставала реальна міць частин, які дісталися Україні після розпаду армії СРСР, то гучніше і частіше лунала радянська пропаганда, оспівуючи славні традиції «незламної і легендарної». Очевидно, що до розвалу силових структур рівною мірою були причетні як резиденти російської військової розвідки і пропаганди, так і охочі до легкої наживи, які знищували і продавали військове майно, а також армійські керівники, які виявляли жахливу безгосподарність і неорганізованість.

Повною мірою це стосується і 55-ї артбригади, яка на момент розпаду СРСР була артилерійською дивізією. До її складу тоді входили не тільки гаубичні, гарматний, протитанковий артилерійський, розвідувальний полки. Але і чотири дивізіони реактивної артилерії, озброєні «смерчами» — потужними 300-міліметровими реактивними системами залпового вогню. Усі батареї артдивізії були повністю обладнані штатним озброєнням, приладами, технікою і транспортом.

До моменту початку збройного протистояння з Росією реактивної артбригади в Запорізькому підрозділі вже не

було. Та й сама дивізія поступово скоротилася до рівня бригади.

Військова частина на той час втратила не тільки більшу частину своїх підрозділів, а й неабияку частку території, складського господарства, транспорту і техніки. Здебільшого, все це пропонувалося на продаж легально і не зовсім комерційним структурам, і заповзятливим громадянам. Від передавання землі полігону та військових складів під господарську діяльність до елементарного розпродажу військової техніки, майна та інструментів.

У 2012—2013 рр. містом ширилися чутки, що 55-та артбригада буде взагалі розформована, а її залишки переїдуть у сусідню Дніпропетровську область. Про це навіть заявляли чинні на той момент міський голова і голова облдержадміністрації. На щастя, цим планам не судилося реалізуватися.

Військова частина водночас мала «пишну» назву в пафосно-найгірших радянських традиціях. Офіційно Запорізька артбригада іменувалася так:

«55-та Запорізька окрема артилерійська Будапештська Червонопрапорна орденів Богдана Хмельницького та Олександра Невського бригада імені двічі Героя Радянського Союзу генерал-полковника Василя Петрова».

Саме місце постійної дислокації частини називалося «Уральські казарми». Ніхто не міг точно сказати, офіційна ця назва чи ні. Але саму частину всі величали саме так.

У 1920—1930-х роках на місці сьогодняшнього місця розташування бригади базувався 90-й стрілецький Червонопрапорний полк (колишній 1-й Уральський стрілецький полк), який входив до складу 30-ї стрілецької Іркутської ордену Леніна тричі Червонопрапорної Трудового Червоного прапора дивізії ім. ВЦВК. Створена 28 липня 1918 року як Західна піхотна дивізія, з 28.08.1918 — 4-та Уральська стрілецька дивізія, з 11.11.1918 — 30-та стрілецька, якій 13.12.1920 було присвоєно найменування «Іркутська», штаб якої розташовувався у Дніпропетровську. Саме тоді за місцем дислокації дивізії військовій частині було дано неформальну назву «Уральські казарми».

Уральська стрілецька дивізія, безумовно, знакове формування в Радянській армії.

Ще 1919 року троє «старослуживих» 1-го полку 30-ї дивізії забили до смерті свого товариша по службі — червоноармійця Купріянова, уродженця Балаковського повіту Саратовської області, 1901 року народження, через те, що молодий боєць відмовився за «дідів» виконати їхню роботу.

За законами воєнного часу винних у смерті солдата розстріляли.

Це був перший зафіксований випадок, пов'язаний із нестатутними стосунками в Червоній Армії.

В Україну частину перекинули 1920 року для боротьби за Крим і проти повстанського руху, який ширився в ті роки на південному сході України.

Без перебільшення можна сказати, що «іркути» 1920-х років були прямими попередниками «бурятів» 2014—2015 рр.

Сама ж артбригада дислокується в Запоріжжі з 1955 року (тоді артдивізія). Правда, спочатку вона називалася 52-га, але потім отримала, на прохання ветеранських організацій, гучніші дві п'ятірки.

Поступово визначення «Уральські казарми» перейшло «у спадок» і на артилерійську бригаду.

У самій артилерійській частині не дуже з цього приводу й заперечували. І навіть, навпаки, вели своє літочислення з 1942 року й уральської станції Чебаркуль.

Офіційно вважалось, що бригаду було сформовано там. Про це постійно нагадувало величезне мозаїчне панно на фасаді клубу і всі штатні замполіти.

На 23-му році незалежності України сліди радянської агітації і пропаганди, як і вихваляння російської зброї, були у військовій частині повсюдно.

Для себе ми називали «чебаркулем», або «повним чебаркулем», обурливу недоречність прояву елементів чужої ідеології в підрозділі Збройних сил України.

А їх, отаких-от недоречних проявів, було в артбригаді хоч греблю гати.

Елементи радянської ідеології на будівлі частини, в якій розміщені клуб і казарми. Серпень 2014 року. *Фото автора.*

Один із проходів до клубу військової частини було пафосно названо «Алеєю Слави». На ній нагромадили дев'ять схожих одна на одну практично знеособлених, чомусь бордових, погрудь.

На десяту статую забракло чи то грошей, чи то ідеологічної фантазії.

Хоча серед них було лише два близнюки, відрізнити бовванів один від одного було доволі складно.

За задумом авторів «алеї слави», це були герої-артилеристи підрозділу. Основна їхня заслуга була в тому, що вони вчасно встигли вступити до більшовицької партії. Більшість із них до бригади взагалі не мали жодного стосунку. А їхні подвиги були ідеологічно опрацьовані, гіпертрофовані і перебільшені в найкращих радянських «матросово-панфіловських» традиціях.

Безумовно, багато хто з них не були винні, що стануть заготовками ідеологічних зразків радянської пропаганди.

Вони сміливо билися за свою Батьківщину і за свої ідеали під час Другої світової війни.

Але до моменту закладки цієї горе-алеї їхня пропагандистська мета була однозначною — усіляко послабити національну свідомість і зробити розвал української армії якомога швидшим під приводом братньої любові і славного спільного героїчного минулого.

Навпроти бордових героїчних погрудь стояли щити з фотографіями відмінників бойової і політичної підготовки. Мабуть, це мало символізувати спадковість поколінь.

Крім згаданих фарбованих під бронзу гіпсових алейних статуй, як данину пам'яті ідеологічно притягнутим за вуха героям у казармах, де вони ніколи не були, додатково організували місця шанування у формі «ліжок героїв».

Ці «ліжка героїв» були такою собі полегшеною версією мавзолею, правда, без відповідного тіла. А це дещо збіднює художню композицію.

На видному місці в казармі встановлювався поміст, на який ставили солдатське заправлене ліжко і тумбочку. Це сакральне місце обносили огорожею з дерев'яних стійок і урочистих, для такого випадку, мотузок.

Один із пострадянських «міні-мавзолеїв» у казармі бригади під назвою «ліжко героя». *Фото автора.*

А на стіні вішали портрет людини, яка ніколи не спала на цьому ліжку, в цій-таки казармі.

А також указ президента про нагородження і присвоєння, і стенд з описом вчиненого подвигу. З якого взагалі неможливо було зрозуміти, за що цю людину нагородили зіркою і ліжком героя в цьому розташуванні бригади.

На тлі повальної розрухи в частині і браку ліжок ці «лежанки героїв» виглядали дико, навіть для армійської тупості. Однак замполіти ревно оберігали ці плацдарми совкового маразму.

Зауважмо, що ця дурість «победобесія» творилася формально українськими політиками і військовими, в українській військовій частині. Також у всіх відповідних і невідповідних місцях будівель були зображення з історії чомусь російської армії.

Основна частина будівель на території бригади, побудованих на початку — у середині 1950-х років, були абсолютно незручні для проживання, навчання, бойової та спортивної підготовки. Але цілковито зберігали дух радянської імперії.

Військовою частиною дуже настирливо і ревно опікувалися всілякі прорадянські і проросійські ветеранські, псевдокозачі і релігійні організації.

Тому не дивно, що боєготовність і технічна забезпеченість бригади були слабкими, а вплив кремлівської пропаганди — істотним.

Багато офіцерів середнього і старшого командного рівня відкрито заявляли про симпатії до країни-агресора та її лідера, говорили про славне радянське минуле, коли «нас усі боялися», не соромлячись, лаяли Майдан.

Частина офіцерів правдами і неправдами намагалися уникнути відправлення в зону АТО. Багато хто з колишніх кадрових військових висловлювали явне невдоволення тим, що їх знову призвали на службу, і заявляли, що вони не розуміють, чому і за що вони мусять воювати. До того ж, реальні бойові і командні навички, навіть у багатьох офіцерів, які вважалися хорошими фахівцями, не витримували жодної критики.

ЗМІСТ

Ю. Бутусов. Нотатки артилериста: «По російських окупантах — вогонь!»	3
Передмова (А. Рінгіс)	5
55-та окрема артилерійська бригада на початку війни	7
Формування 3-ї ГАБатр	15
Бойове злагодження батареї	22
Наша гармата, або Короткий вступ до артилерії	29
Старобешеве	45
Вогнева зі зворотною адресою	59
Перша кров. Вітя Катанов	66
Рубіж рухомого загороджувального вогню «Вовк»	75
Волноваха	87
Тактика бою, застосовувана 3-ю ГАБатр у вересні — жовтні 2014 року	100
Як працювали невидимки ДАПу	106
Єбеня, або Граковий ліс	130
Соб рівня «Бог»	148
Розбудив дух Мамаєв	158
Перед бойовим виїздом	170
Бій 18 січня 2015 року	183
Хто такі «корегувальники»?	197
Не зразково-показовий Макс	202
Битва на Донецькому напрямку	211
Тринадцятий, або «Ответка» гумконвою	227
На Горлівському напрямку	229
Наша криївка	232
Наші Крути. 29.01.2015	234
Бойова охорона	236
Моральний дух на війні	248
Кухня і кулінарія в зоні АТО	259
Додаток	282